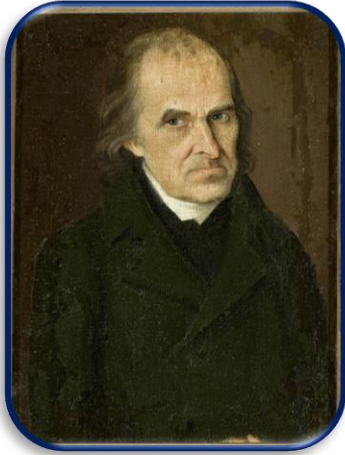

ЮНДЗІЛ СТАНІСЛАЎ БАЊІФАЦЫЙ

Даследчык прыроды, вучоны-натураліст, доктар філасофіі і тэалогіі, прафесар батанікі і заалогіі. Нарадзіўся ў в. Ясенцы Воранаўскага раёна Гродзенскай вобласці.

Станіслаў Баніфацый Юндзіл (6.05.1761—18.04.1847) – адзін з найбольш відных прадстаўнікоў асветніцкай думкі Беларусі другой паловы XVIII ст., буйны даследчык прыроды, які падзяляў і развіваў ідэі Асветніцтва, знакаміты вучоны-натураліст, доктар філасофіі і тэалогіі, прафесар батанікі і заалогіі Віленскага ўніверсітэта, загадчык кафедры гісторыі прыроды, ксёндз-піяр. Ён з’яўляецца адным з выдатных прадстаўнікоў старажытнага дваранскага роду Юндзілаў. Шматлікія маёнткі Юндзілаў знаходзіліся ў асноўным каля Гродна і Ліды. Першым вядомым продкам гэтага роду быў Рачко, які, па меркаванню маскоўскага даследчыка А.Т. Нарбута, нарадзіўся каля 1390 г. і меў сына Юндзіла. З гэтага роду выйшлі вядомыя дзяржаўныя і ваенныя дзеячы, вучоныя.

Станіслаў Баніфацый нарадзіўся 6 мая 1761 г. у невялікім маёнтку сваіх бацькоў у в. Ясенцы Лідскага павета Віленскага ваяводства (зараз Воранаўскі раён). Пачатковую адукацыю атрымаў у бацькоўскім доме ад настаўнікаў, якім абавязаны грунтоўным веданнем лацінскай мовы. Потым вучыўся ў піярскай школе ў Лідзе, пасля заканчэння якой вырашыў прысвяціць сябе служэнню рэлігіі. У 1799 г. атрымаў права выкладаць і 2 гады працаваў настаўнікам у піярскіх школах мястэчка Расены і ў Вільні. У 1781-82 гг. быў слухачом 2-гадовага курса філасофскіх навук у Вільні, адначасова наведваў публічныя лекцыі па хіміі ў Віленскай акадэміі. У 1783 г. пасвячоны ў святары. У 1785 г. перасяліўся ў мястэчка Шчучын і ў мясцовым вучылішчы займаў пасады галоўнага наглядчыка і выкладчыка. У вучылішчы ён увёў лекцыі па батаніцы, заснаваў пры ім невялікі батанічны сад. У 1786 годзе яго адклікалі ў манастыр выкладаць логіку і метафізіку. Неўзабаве ўладальнік Шчучына Сцыпіён запрасіў Юндзіла ў свой маёнтак для выхавання сыноў. На гэтай службе Юндзіл меў даволі вольнага часу, каб займацца самаадукацыяй і навукай. Ён перакладаў з італьянскай мовы на польскую, у тым ліку працу Дж. Бекарыі аб штучнай і прыроднай электрычнасці, збіраў у наваколлі Вільні, Ліды і Шчучына ўзоры мясцовых флары і фаўны (сабраныя ім багатыя калекцыі загінулі ў час паўстання 1830-1831 гг.).

Удасканаліўшы веды ў прыродазнаўчых навуках Юндзіл пачаў чытаць лекцыі па заалогіі ў піярскіх школах. Але яго педагагічная дзейнасць ускладнялася адсутнасцю неабходных дапаможнікаў і падручнікаў. Гэта і падштурхнула яго да складання адпаведных настаўленняў, у якіх даў звесткі пра лекавыя расліны Беларусі, Літвы і Польшчы і іх выкарыстанне. Да гэтага настаўлення дадаваўся навуковы трактат па батаніцы, бібліяграфічны

нарыс і біяграфія натураліста К. Лінея.

Другой працай было "Апісанне літоўскіх раслін паводле сістэмы Лінэя" (Вільня, 1811), за якую кароль Станіслаў Панятоўскі ўзнагародзіў Юндзіла залатым медалем "Merentibus" (Юндзіл быў першы, каго ўзнагародзілі гэтым медалём). Другі такі медаль Юндзіл атрымаў за даследаванне "Аб саляных радовішчах і солі ў Стоклішках" (Вільня, 1792), якое ён прадставіў Каралю разам з пробамі солі, атрыманай шляхам вымарожвання з вады. У 1792 г. ён прызначаны экстраардынарным прафесарам натуральнай гісторыі ў Галоўнай школе Вялікага княства Літоўскага і яму былі выдаткаваны сродкі на паездку за мяжу з мэтай удасканалення ў навукх. У Кракаве і Вене Юндзіл слухаў лекцыі па хіміі і мінералогіі, знаёміўся з аўстрыйскай флорай, пабываў у наваколлі Карпат, азнаёміўся з акадэмічным батанічным садам у Вене і шэрагам іншых добраўпарадкаваных садоў. Адтуль ён накіраваўся ў Саксонію, дзе вывучаў мінералогію і знаёміўся з мясцовымі горна-металургічнымі заводамі, наведаў Прагу, Дрэздэн і інш. У 1793 г. ён аглядаў руднікі і горныя заводы ў Венгрыі, знаёміўся з Венскай ветэрынарнай школай, на узор якой меў намер стварыць школу ў Вільні. Калі Юндзіл сабраўся вяртацца ў Вільню, палітычныя абставіны тут ускладніліся (трэці падзел Рэчы Паспалітай). Астаўшыся ў Вене без матэрыяльных сродкаў, ён заняўся прыватнымі ўрокамі па батаніцы і мінералогіі, паралельна 2 гады вывучаў ветэрынарыю. Атрымаўшы ў 1797 г. паведамленне аб прызначэнні яго экстраардынарным прафесарам на кафедры натуральнай гісторыі ў Віленскай акадэміі, ён у кастрычніку таго ж года вярнуўся з Вены ў Вільню, дзе і заставаўся да канца свайго жыцця. Тут ён заняўся арганізацыяй батанічнага саду і мінералагічнага кабінета пры Віленскай акадэміі, абсталяваў прыродазнаўча-гістарычны кабінет, экспанаты да якога паступілі з калекцыяй і ўзораў, падараваных Ж. Жыліберам, Г. Форстэрам і былым вялікім гетманам літоўскім М. Агінскім. У 1798 г. яму прысвоена ступень доктара філасофіі. У 1799 г. Юндзіл выдаў падручнік "Прыкладная батаніка" (Вільня). Калі ў 1799 г. педагагічная камісія прыняла рашэнне пра заснаванне батанічнага саду і даручыла Юндзілу ўзначаліць яго, ён ахвотна згадзіўся і выконваў свае абавязкі 27 гадоў.

У 1800 г. атрымаўшы ступень доктара багаслоўя, паралельна займаў пасаду цэнзара духоўных кніг; ад прапанаванай яму пасады віленскага кафедральнага каноніка адмовіўся з-за занятасці навуковымі працамі. У 1801 г. ён апублікаваў ў Вільні "Дысертацыю пра саранчу і сродкі яе знішчэння", у 1807 г. — падручнік "Заалогія" (ч. 1—3).

У 1802 г. ён прызначаны ардынарным прафесарам Віленскай акадэміі. У 1824 г. выйшаў у адстаўку, але працягваў навуковую дзейнасць, быў членам многіх навуковых таварыстваў, у ліку першых на Беларусі і ў Літве Юндзіл тлумачыў працэсы жыцця з матэрыялістычных пазіцыяў. На схіле сваіх дзён Юндзіл поўнасьцю страціў зрок. Але яшчэ ў 1846 г. "Кур'ер Віленскі" надрукаваў яго паведамленне пра незвычайныя прыродныя з'явы. Аднак то быў апошні голас у навуцы гэтага вучонага

мужа. 15 красавіка 1847 г., пражыўшы 86 год, пасля адчування на працягу некалькіх дзён слабасці, з-за выпадковага падзення ва ўласным пакоі, ён скончыў свой жыццёвы шлях. Пахаваны вучоны на магілках Бернардынскага касцёла ў Вільні.

Бібліяграфія:

1. Бурило, А. А. Философские проблемы в науке эпохи Просвещения в Белоруссии и Литве / А.А. Бурило. — Мн., 1979 — С. 62—63.

2. Ліхадзееў, У. А., Карлюковіч, А. М. Знічкі Айчыны: гісторыя Беларусі ў старых паштоўках / У. А. Ліхадзееў, А. М. Карлюковіч; паштоўкі У. А. Ліхадзеева. – Мінск: Літэратура і мастацтва, 2008. – С. 112—114.

3. Мальдзіс, А. І. На скрыжаванні Славянскіх традыцый / А. І. Мальдзіс. — Мн., 1980. — С. 223.

4. Нарбут, А. Н. Юндиллы — древний род из Гродно / А. Н. Нарбут // Наш радавод: сб. ст. Кн.1. — Гродно, 1990. — С. 117—122.

5. Палуцкая, С. В. С.Б. Юндзіл: жыццё і творчасць / С. В. Палуцкая // Славутыя людзі Воранаўшчыны: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі. – Гродна - Нача, 1994. — С. 29—33.

6. Папко, І. В. Педагагічная і навуковая дзейнасць М. Догеля, А. Доўгірда, К. Нарбута і С. Юндзіла ў Шчучыне / Шчучыншчына: мінулае і сучаснасць: матэрыялы навукова-практычнай краязнаўчай канферэнцыі, прысвечанай знакамітым людзям, помнікам гісторыі і культуры, гістарычным падзеям і мясцінам Шчучыншчыны. – Ліда, 1997.

7. Парафіяльны Ушэсцеўскі касцёл у в. Нача (Воранаўскі раён) пабудаваны ў 1910-я гады з цэглы. Каля яго пахаваны вядомы вучоны-прыродазнаўца, доктар багаслоўя С.Б. Юндзіл (1761-1847) // Кулагін, А.М. Электыка: Архітэктура Беларусі другой паловы XIX - пачатку XX ст. / А.М. Кулагін. — Мн., 2000. — С. 173.

8. Савук, А. Паслядоўнік Лінэя: 240 год з дня нараджэння С. Б. Юндзіла // Лідскі летапісец. – 2001. — №2. – красавік-чэрвень. – С.13—15.

9. Светозаров, Л. Знаменитые земляки: Из истории Вороновщины / Л. Светозаров // Воранаўская газета. — 1996. — 24 студзеня. — С. 2.

10. Светозаров, Л. Профессор ботаники, доктор философии и теологии: Наши знатные земляки / Станислав Бонифаций Юндил / Л. Светозаров // Воранаўская газета. — 1998. — 17 кастрычніка. — С. 2.

11. Светозаров, Л. Ученый с мировым именем: Станислав Бонифаций Юндил — ученый из д. Ясенцы Вороновского района / Л. Светозаров // Воранаўская газета. — 2001. — 24 студзеня. — С. 3.

10. Станислав Юндил // Живописная Россия. Отечество наше в его

земельном, историческом, племенном, экономическом и бытовом значении: Литовское и белорусское Полесье. — Репринтное воспроизведение 1882 года. — Мн., 1993. — С. 115.

11. Станем пад яго сцягі: Да Дня пісьменства і друку // Воранаўская газета. — 1994. — 3 верасня. — С. 1.

12. Юндзіл Станіслаў Баніфацый // Асветнікі зямлі беларускай: энцыклапедычны даведнік. — Мінск, 2001. — С. 477.

13. Юндзіл Станіслаў Баніфацый // Очерки истории науки и культуры Беларуси XI – начала XX в. / П. Т. Петриков, Д. В. Карев, А. А. Гусак и др. — Минск: Наука и техника, 1996.

14. Юндзіл Станіслаў // Мысліцелі і асветнікі Беларусі. X-XIX стагоддзі: энцыклапедычны даведнік. — Мн., 1995. — С. 604—606.

15. Юндзіл Станіслаў Баніфацый // Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Воранаўскага раёна / рэд.кал.: Г. П. Пашкоў і інш.; маст. Э. Э. Жакевіч. — Мінск: БелЭн, 2004. — С. 113.

16. Wanda Grebecka. Stanislaw Bonifacju Jundzil —
wybitny uczonek polskiego oswiecenia (1761-1847) /
Wklad pjarow do nauki i kultury w Polsce XVII-XIX w. / Warszawa-Krakow,
1993.